

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่ามนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม คุณภาพของสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับผลกระทบของมนุษย์และในขณะที่เดียวกันสิ่งแวดล้อมก็มีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ เมื่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม สภาวะแวดล้อมดังกล่าวก็ไม่สามารถใช้อำนวยความสะดวกให้มนุษย์มีชีวิตรอยู่ได้ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์ชัดถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแล้วว่าได้ส่งผลมาสู่การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ประเทศชาติ และมวลมนุษยชาติ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับโลกซึ่งโลกกำลังเผชิญอย่างรุนแรงมีอยู่มากมาย เช่น การร่อยหรอของป่าไม้เขตร้อน ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาแหล่งน้ำ ภาวะมลพิษทางอากาศข้ามพรมแดน (Transboundary air pollution) ความเสื่อมโทรมของดินและการชะล้างพังทลายของดิน ปัญหาสารเคมีที่เป็นอันตรายมลพิษทางทะเล การเคลื่อนไหวข้ามพรมแดนของกากและของเหลือที่เป็นอันตราย (Transboundary movement of hazardous waste) การร่อยหรอของชั้นโอโซนในบรรยากาศ การสูญพันธุ์ของสัตว์ป่า เป็นต้น (มีชัย วรรณวิทย์, 2535 : 94)

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ได้รับความสนใจและตื่นตัวขึ้นทั่วโลกและได้เกิดความร่วมมือกันแก้ปัญหาในระดับโลก ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 โดยรัฐบาลสวีเดนได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ถึงสถานการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมของโลกที่กำลังประสบกับวิกฤตการณ์ด้านต่าง ๆ อาทิ วิกฤตการณ์อาหาร พลังงาน สิ่งเป็นพิษ ความแห้งแล้ง ฯลฯ ซึ่งส่งผลร้ายไปยังมนุษยชาติทั่วโลกและเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกร่วมมือกันหามาตรการ

หยุดยั้งวิกฤตการณ์ดังกล่าว องค์การสหประชาชาติจึงจัดประชุมนานาชาติ เรื่อง "สิ่งแวดล้อมมนุษย์" ขึ้นเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2516 ที่กรุงสตอกโฮล์มประเทศ สวีเดน และได้กำหนดให้วันที่ 5 มิถุนายนของทุกปีเป็นวันสิ่งแวดล้อมโลก (มีชัย วรสาย์ณห์, 2535 : 92-93)

สำหรับประเทศไทยนั้น ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับป่าไม้เหลือร้อยละ 28 ของพื้นที่ป่าทั้งหมดในปี 2532 และจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว การขยายตัวของประชากรในเมือง ก่อให้เกิดปัญหามลพิษในด้านต่าง ๆ เช่น น้ำเน่า อากาศเสีย เสียงรบกวน กากของเสียและสารอันตรายที่เพิ่มปริมาณมากขึ้น รวมถึงคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเสื่อมโทรมและมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534 : 5)

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ นักอนุรักษ์ดีเด่นของโลกทรงแสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของพระองค์ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นได้จากส่วนหนึ่งของพระราชเสาวนีย์ของพระองค์ท่านที่ว่า (วัฒนา เต่าทอง, 2535 : 5-10)

ข้าพเจ้าหวังอย่างยิ่งที่จะให้คนไทย เราภาคภูมิใจในความมั่งคั่งของธรรมชาติ ให้เป็นสมบัติของบ้านเมืองตลอดไป และ ข้าพเจ้าภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสัตว์ป่าของประเทศไทย ข้าพเจ้าเห็นว่าเราควรรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เหล่านี้อย่างระมัดระวังและทำนุบำรุงให้คงอยู่ตลอดไป มิใช่ให้ประวัตินักล่าสัตว์จรรีกรได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ถูกทำลายหมดสิ้นไปในระยะเวลาอันสั้นแค่ช่วงอายุเรา

ประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยได้กำหนดนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 (มีชัย วรสาย์ณห์, 2535 : 93) สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตราที่ 65 ได้กำหนดว่า "รัฐพึงบำรุงรักษาความสมดุลย์ของสภาพแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตสิ่ง เป็นพิษที่ทำลายสุขภาพอนามัยของประชากร" (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2534 : 11)

ต่อมาได้ปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องขึ้น ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 4 มิถุนายน 2535 (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2535 : 43) นอกจากนั้นยังได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2532-2535 เป็นปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (มีชัย วรสาย์มภ์, 2535 : บทนำ) และกำหนดให้ วันที่ 4 ธันวาคม ของทุกปี เป็นวันสิ่งแวดล้อมไทย (สมัย อภาภิรม, 2536 : 17)

อย่างไรก็ตามจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยเติบโตในอัตราที่สูงมีการระดมทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน แหล่งน้ำประมงและแร่ธาตุ มาใช้ในอัตราที่สูง อันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้นการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ผ่านมาก็เป็นสาเหตุสำคัญให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) จึงมีเป้าหมายเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในเป้าหมายรวมทั้งหมด 3 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534 : 6)

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทุกชนิด จะสำเร็จได้ด้วยดีก็อยู่ที่คุณภาพของบุคคลที่อยู่ในประเทศว่ามีประสิทธิภาพในการผลิต การจัดการ การรู้จักคิดอ่าน และตัดสินใจร่วมกันได้ดีมากน้อยเพียงใด ในขณะที่เดียวกันคนในสังคมจึงควรได้รับความรู้ที่จะ ไปแก้ไขปัญหาของสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมจะช่วย ให้บุคคลสามารถตัดสินใจ ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้อย่างถูกต้อง เพราะ ทุกคนเป็นผู้สร้างปัญหาสังคมไม่ว่าโดยทางตรงก็โดยทางอ้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็น ปัญหาที่กระทบถึงทุก ๆ คนโดยตรง (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2532 : 18) ผลของการให้การศึกษาสิ่งแวดล้อมนั้น ปรีศนา ใจทน (2529 : บทนำ) ได้ทำการศึกษาวิจัยแล้วพบว่า นักเรียนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงมีความสามารถ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันสูงกว่านักเรียนที่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปานกลางและต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของ วิญญู สันติภาพวิวัฒนา (2535 : 4) ที่ว่านักเรียนที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีจะส่งผลให้มีความคิดเห็นที่ดี และมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย พะนอม แก้วกำเนิด อธิ์ตอฮิบติ

กรมวิชาการ กล่าวถึง การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมว่า การแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมจะกระทำได้โดยการเปลี่ยนเจตคติ และพฤติกรรมที่เคยกระทำมา การศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนามนุษย์เพื่อให้พวกเขาสามารถพัฒนาเศรษฐกิจ ชีวิตและสังคมต่อไปได้ ดังนั้นการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาล้างแวล้อม โดยบรรจุหลักสูตรการศึกษาล้างแวล้อมไว้ในการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกถึงปัญหาล้างแวล้อม (ข่าวครูสภา, 2534 : 20) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ เสริมสุข บัณฑิตัง (2535 : 25) ว่าปัญหาล้างแวล้อมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่เยาวชนของชาติ ทั้งระดับประถมและมัธยมต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างดียิ่งเพราะพวกเขาเหล่านี้คือ อนาคตของชาติ ในการแก้ไขปัญหาล้างแวล้อม ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของประเทศก็ได้ตระหนักถึงปัญหาล้างแวล้อมที่เกิดขึ้น ทั้งยังเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนได้เรียนรู้และมีค่านิยม รวมทั้งเจตคติที่พึงประสงค์ต่อการแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมโดยจัดให้มีการเรียนการสอนล้างแวล้อมศึกษาขึ้นทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และจากแนวคิดที่ว่าการศึกษาจะเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้อย่างถาวร เนื่องจากการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ค่านิยมและเจตคติของคนไทย โดยเน้นการให้ความรู้เรื่องระบบนิเวศ การปลูกฝังจิตสำนึก ให้รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและล้างแวล้อม ให้เกิดความเต็มใจที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาล้างแวล้อม (ศกุนตลา สุขสมัย, 2536 : 28)

การประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับล้างแวล้อมศึกษาไว้ว่าให้ผู้เรียนมีความสามารถในการยังชีพ ผสมกลมกลืนกับสภาพล้างแวล้อมทางธรรมชาติ รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ล้างแวล้อมและวิทยาการใหม่ ๆ (กรมวิชาการ, 2525 : ๓) สำหรับเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับล้างแวล้อมในหลักสูตรประถมศึกษานั้น กำหนดให้เรียนในทุกระดับชั้น โดยกำหนดเนื้อหาไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาล้างแวล้อมของชีวิตและสังคม กล่าวถึงปัญหาความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตที่ดี

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้กำหนดนโยบายแผนแม่บท โครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา (พ.ศ.2534-2539) โดยมีความหวังสูงส่งว่า "เมื่อถึงปี 2539 นักเรียนทุกคนและประชาชนร้อยละ 60 เกิดตระหนักในอันที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งร่วมมือกันแก้ไขสิ่งแวดล้อม โดยวิธีที่ถูกต้องและด้วยความภาคภูมิใจ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอันถาวรภาพ" (ศักดิ์สิน ช่องคารากุล, 2536 : 17-18) อนึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของรัฐ (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2535 : 1) และได้กำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ "ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและจะต้องดำรงร่วมกันกับธรรมชาติอย่างกลมกลืนและ เกื้อกูลกันมนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม" (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2535 : 2)

อำเภอเมืองปัตตานี เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปัตตานีตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเมืองปัตตานีเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่ง ของประเทศไทยมีชื่อเสียงโด่งดังมาแล้วในอดีต อุคสมสมบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์แผ่นดิน เป็นอู่ข้าวอู่น้ำเคยเป็นเมืองท่าที่ชาวยุโรป หลายชาติเข้ามาค้าขายแต่โบราณ (สำนักงานอำเภอเมือง, 2530 : 1-2) จากการสำรวจซึ่งดำเนินการโดยหลายองค์กรตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 มีหลายพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญยิ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งอ่าวปัตตานี นับเป็นพื้นที่สำคัญแห่งหนึ่ง ชีวทรัพยากรของอ่าวปัตตานี นอกจากสัตว์น้ำ พืชพรรณและสัตว์ป่า ชนิดต่าง ๆ แล้วยังมีนกน้ำจำนวนมาก (สุรพล อาจสูงเนิน, 2533 : 8) และในรายงานการสำรวจพันธุ์สัตว์น้ำในอ่าวปัตตานีปี 2527 ผู้เชี่ยวชาญแห่ง เอ.ไอ.ที. พบว่า อ่าวปัตตานี เป็นแหล่งน้ำที่ยังรักษาสภาพความอุดมสมบูรณ์ไว้ค่อนข้างสูง มีลักษณะของการทำการประมงที่ทำลายธรรมชาติน้อยที่สุด (นิธิฤทธิพรพันธุ์และคณะ, 2535 : ก) จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดังกล่าว อ่าวปัตตานีจึงได้รับการขึ้นบัญชีเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล (Coastal Wetlands) ที่ควรแก่การอนุรักษ์จากองค์การสากลเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรแห่งโลก (IUCN, The World Conservation Union) ลักษณะชายฝั่งของอ่าวปัตตานี แบ่งเป็นแบบต่าง ๆ คือ ป่าชายเลน (mangroves) หาดทราย (sand pebble) บึงน้ำกร่อย (salt marsh) (สุรพล อาจสูงเนิน, 2533 : 9) อย่างไรก็ตาม

จากช่วงเวลา 2528 - 2534 ได้เกิดคลื่นความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงอันส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการในอ่าวปัตตานี นั่นคือ การเข้ามาของระบบการทำนาถ่วงแบบพัฒนา ที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ครอบคลุมพื้นที่ภาคใต้ของประเทศ ประกอบกับทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวไทยโดยทั่วไปลดลงอันเป็นผลจากทิศทางและนโยบายของการประมงสมัยใหม่ รวมทั้งทิศทางการพัฒนาประเทศที่เน้นไปสู่การเป็นนิคม ปัจจัยเหล่านี้มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ เศรษฐกิจของชุมชนรอบอ่าวปัตตานี (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์, 2535 : ก) เนื่องจากพื้นที่รอบอ่าวปัตตานีมีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่นและมีกิจกรรมด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น โรงงานอุตสาหกรรม การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การสัมปทานป่าชายเลน เป็นผลให้สภาพแวดล้อมของอ่าวมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง และกำลังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษอย่างรุนแรง ไม่รู้ว่าเป็นเพราะขยะ หรือน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล ที่ตั้งอยู่ริมชายฝั่งกันแน่ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ระบุว่า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในอ่าวปัตตานี อยู่ในอาการน่าเป็นห่วง (มติชน, 2536 : 13) ปัญหาที่สำคัญเฉพาะหน้าของอ่าวปัตตานี คือพื้นที่ชายฝั่งอ่าวปัตตานี มลพิษอันไม่พึงประสงค์ เช่น โรงงานปลาป่น และบริเวณฝั่งของอ่าวปัตตานีมีการใช้เถาถ่านจากโรงงานอุตสาหกรรมถมพื้นที่ถมทะเลไม่มีการวิเคราะห์เลยว่า ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง เมื่อฝนตกจะชะสิ่งเหล่านี้ลงสู่อ่าว จังหวัดปัตตานียังไม่มีการกำจัดน้ำเสียที่ถูกวิธี บริเวณทำนาเกลือก็มีการตั้งบ้านจัดสรร โรงงาน ชุมชน ซึ่งมีการระบายน้ำเสียลงสู่บริเวณเดียวกันยังไม่มีการแยกแยะ น้ำเสียจากนาถ่วงก็ระบายลงสู่อ่าว (พิเชษฐ์ เพ็ชรเจริญ, 2533 : 39) ต่อมา ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ของโรงเรียนประถมศึกษาที่อ่าวปัตตานี จำนวน 21 โรงเรียน จากผู้บริหาร 21 คน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์และครูผู้ตอบแบบสอบถาม โรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 144 คน ผลการวิจัยพบว่าสภาพโดยทั่วไปของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีมีปัญหามาก เช่น น้ำและแหล่งน้ำมีไม่เพียงพอใช้ ที่ดินเสื่อมโทรม ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลาย ชายทะเลขาดการอนุรักษ์และการจัดการ ที่อยู่อาศัยและประชากรแออัดขาดการพัฒนา ด้านสุขภาพที่ดี จึงจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์และการจัดการที่ถูกวิธีและ

เหมาะสม ซึ่งโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่รอบอำเภอปัตตานีได้ปฏิบัติงานในด้านสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน ให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นโดยอาศัยกระบวนการทางการศึกษากิจกรรมต่าง ๆ มีระดับการปฏิบัติโดยภาพรวมในระดับปานกลาง

นักเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมืองปัตตานี ซึ่งต่อไปจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดำเนินชีวิตในอำเภอเมืองปัตตานีเป็นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมโดยตรง ดังนั้นจึงควรจะให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่ผู้เรียน และสร้างจิตสำนึก เจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังคำกล่าวของ สุพัตรา มาศดิตถ์ (2534 : 49) ที่ว่าเด็กเหล่านี้ ก็คือความหวังของการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในอนาคต ด้วยเงื่อนไขการสร้างบุคคลที่มีคุณค่าด้วยการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นอย่างผู้มีจิตสำนึก มีความรักและความเกื้อกูลต่อผู้อื่น รวมทั้งตระหนักถึงธรรมชาติที่แวดล้อมเขาเหล่านั้น แต่ในขณะที่นักเรียนได้เรียนเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ครอบครัวและสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่ กลับมีการอนุรักษ์ค่อนข้างน้อยหรือไม่มีเลยและบางส่วนก็ยังมีการทำลายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย รวมทั้งปัญหามลพิษต่าง ๆ ที่นักเรียนกำลังประสบอยู่ประจำวัน เช่น กลิ่นจากโรงงานปลาป่น ควันทoxicจากรถยนต์ สิ่งเหล่านี้อาจมีผลต่อความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายรวมทั้งนโยบาย กฎหมายและมาตรการที่รัฐใช้ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่จัดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษาว่าจะส่งผลต่อความรู้ ความคิดของนักเรียนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับใด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นนี้และตั้งใจที่จะศึกษาถึงความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งได้เรียนเรื่องสิ่งแวดล้อมแล้ว 6 ปี ครบตามหลักสูตร ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่กำลังสูญเสียและถูกทำลาย ทั้งนี้ นอกจาก จะเป็นการประเมินหลักสูตรแล้ว ยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐาน

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน
3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีมีความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสัมพันธ์กัน

ความสำคัญและประโยชน์

1. ทำให้ทราบระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน
2. เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการวางแผน

แก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาให้เหมาะกับนักเรียนระดับ
ประถมศึกษา

3. เพื่อเป็นข้อมูลและแนวคิดในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ของหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษากันคว่าไว้ดังนี้คือ

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงระดับความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม เปรียบเทียบความรู้และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีสถานภาพ
แตกต่างกัน และหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยศึกษาถึงสิ่งแวดล้อม
ทางธรรมชาติ 6 ประเภท คือ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ
2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
ที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
ปีการศึกษา 2536 จำนวน 1,240 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
จำนวน 303 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นตัวแปรเกี่ยวกับลักษณะสถานภาพ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้แก่

- 3.1.1 เพศ
- 3.1.2 ศาสนา
- 3.1.3 ภาษาที่หนึ่งของนักเรียน
- 3.1.4 อาชีพของบิดามารดา
- 3.1.5 การรับสื่อมวลชน

3.2 คิวแปรตาม ได้แก่ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานีแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

3.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ และสัตว์ป่าภูเขา และที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน สะพาน โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ทั้งที่สามารถมองเห็นได้และไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ฯลฯ ในที่นี้สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 6 ประเภท คือ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ
2. การอนุรักษ์ หมายถึง การสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทน และการส่งเสริม
3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด ไม่ให้เกิดพิษต่อสังคมส่วนรวม ดำรงไว้ซึ่งสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งหาทางกำจัดและป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อม
4. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้ของนักเรียนในเรื่องข้อเท็จจริงและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งนักเรียนได้เรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
5. ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกและแนวคิดต่างๆ ของบุคคลที่มีต่อวัตถุสิ่งของ ตลอดจนบุคคล สถานที่ ซึ่งความคิดเห็นจะเกิดจากพื้นฐานข้อเท็จจริง และประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งนั้น

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึก และ แนวความคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่นักเรียนแสดงออกโดยการตอบ แบบสอบถาม ในที่นี้หมายถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 6 ประเภท คือ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ

7. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ปีการศึกษา 2536 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยแยกตามสถานภาพดังนี้

7.1 เพศ

7.1.1 เพศชาย

7.1.2 เพศหญิง

7.2 ศาสนา ได้แก่

7.2.1 ศาสนาพุทธ

7.2.2 ศาสนาอิสลาม

7.3 ภาษาที่หนึ่งของนักเรียน หมายถึง ถ้อยคำที่นักเรียนใช้สื่อสารภายใน ครอบครัว ในที่นี้แบ่งออกได้ 2 ภาษา ได้แก่

7.3.1 ภาษาไทย

7.3.2 ภาษามาลายู

7.4 อาชีพของบิดามารดา หมายถึง ชนิดของงานที่บิดาหรือมารดา หรือผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอยู่ ที่นํารายได้มาเป็นค่าใช้จ่ายใน ครอบครัวของนักเรียนมากที่สุด โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

7.4.1 อาชีพรับราชการ หมายถึง ผู้ที่รับราชการหรือทำงานใน สังกัดของรัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ

7.4.2 อาชีพค้าขาย หมายถึง ผู้ทำการค้า ธุรกิจทุกชนิด

7.4.3 อาชีพเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพในการทำนา ทำไร่ทำสวน ทำการประมง หรือเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย

7.4.4 อาชีพรับจ้าง หมายถึง ผู้ที่รับจ้างทำงานเป็นรายวัน รายเดือนหรือประกอบอาชีพรับจ้างส่วนตัว ซึ่งในเดือนหนึ่ง ๆ มีรายได้ไม่แน่นอน

7.5 การรับสื่อมวลชนของนักเรียน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ

การอ่านหนังสือพิมพ์ ในงานวิจัยนี้แบ่งปริมาณการรับสื่อมวลชนออกเป็น 3 ระดับ คือ

7.5.1 การรับสื่อมวลชนระดับต่ำ ได้แก่ นักเรียนที่มีคะแนนการรับสื่อมวลชน ตั้งแต่ 2-6 คะแนน

7.5.2 การรับสื่อมวลชนระดับกลาง ได้แก่ นักเรียนที่มีระดับคะแนนการรับสื่อมวลชน ตั้งแต่ 7-12 คะแนน

7.5.3 การรับสื่อมวลชนระดับสูง ได้แก่ นักเรียนที่มีคะแนนการรับสื่อมวลชน ตั้งแต่ 13-18 คะแนน